

V I L Á G S Z E M L E

Amíg London és Párizs, Franco és Miaja tábornokokkal bibelődve azon gondolkozott, hogyan kedveskedjék a totális hatalmaknak, hogy dühüket csillapítsa vagy legalább is nyugati irányból keleti irányba terelje, lábuk alatt ismét robbant a talaj: a német pórázon járó szlovák klerikális szeparatisták felröpítették a Cseh-Szlovák köztársaságot, Németország egyenkint bekebelezte ennek három tartományát, elfoglalta Memelt és biztosította „négy éves terve“ érdekeit hazánkban s — az olaszokkal együttműködve — beindította a belső és külső nyomást a lengyel állam „megpuhítására.“

Miért ez a nagy sietség? Sokan azt gondolják, hogy Németország azonnali nagy háborúra gondol, erre készül. Lehet. De megfigyelésünk szerint sietnie kellett és kell akkor is, ha nem számít azonnali háborus akcióra a többi nagyhatalmak ellen vagy részéről — és pedig több okból. Ezek között elsőnek tekintjük a *gazdasági szükségességet*, illetve annak sürgősségét, hogy „négyéves terve“ (vagyis elkövetkező nagy háborújának előkészítése és ellátása) céljából biztosítsa magának azokat a nyersanyagokat, élelmiszereket és — aranyat, amelyekkel egész eddigi óriási területén nem rendelkezik. Mint már legutóbbi szemlénkben említettük, Schacht távozása éppen azzal állott kapcsolatban, hogy Németország belső és külső pénzforrásai teljesen kiapadtak. Arra sem volt kilátás, hogy valamennyire normális exporttevékenység útján biztosítsa a négyéves hadfelszerelő tervhez szükséges eszközöket. Utaltunk rá, hogy Németországnak két útja van: vagy csökkenteni a háborús felszerelés tempóját (amit Schacht ajánlott), vagy más országoktól kell hatalmi eszközökkel elvennie (az illető országok gazdasági életének Németország szükségleteihez való „alkalmazása“, adoptálása, *Gleichschaltung*-ja által) azt, amire szüksége van. Németország e második utat választotta: miután Csehországot és Morvaországot, illetve ennek óriási hadfelszerelő üzemait, bányáit és aranyát, villámgyorsan elfoglalta, megfelelő katonai nyomással hozzálátott, hogy a Csehszlovák tartományok megszállása által megfélemlített más országok forrásait és lehetőségeit is a maga céljai szolgálatába állítsa. Ezt pedig gyorsan, azonnal végre kellett hajtania, elsősorban mert a kérdéses nemzetek e nem éppen önkényes segítségére azonnal szüksége volt, enélkül háborús termelése, egész háborús gazdálkodása zsákutcába kerül és a megnagyobbodott ország olyan megrendítő gazdasági válságba sodródik, amelyet csak a háború utáni években ismert. Ez pedig a mai helyzetben az egész rendszer katasztrófális összeomlását hozná.

A sietségnek azonban más, *külpolitikai* természetű oka is van, amire az a német félhivatalos kommuniké is céloz, amellyel a német kormány Csehország megszállása után Chamberlain és Halifax harcias beszédeire válaszol és azzal indokolja lépését, hogy Anglia nem tartotta be a müncheni egyezményt, nem viselkedett békésen, hanem felfegyverkezett és Németország ellenségeivel tárgyalva, ezeket buzdítva, egyben új ellentállásra bátorította a félig már leigázott cseh kormányt. Ebben sok az igazság. Anglia lázas tempóban fegyverkezett és ezzel a diplomáciai uton is ellentállásra buzdította nemcsak a Németországot környező kisebb-

nagyobb államokat, hanem arra is mindent elkövetett, hogy legnagyobb ellenfelét, Szovjetországot ellene való fellépésre készítse. Ugyanakkor Németország és Olaszország részére is felmutatott valamit: a lassú, csendes, főleg gazdasági természetű „München“-t. E kettős politikának a célja is kettős volt: egyfelől más országokat egymással összetűzésekbe vagy esetleg háborúba bonyolítani, hogy ezalatt Anglia nyugodtan fegyverkezzék és erősödjék, másfelől Kelet felé irányítani a német expanzió dühét. Maga a Szovjetunió, illetve ennek kompetens vezetője így jellemzi az akkori (március előtti) angol külpolitikát és például idézi többek között azt, hogy München után az angol és amerikai sajtó valósággall elárasztotta a világot a „Nagyukrajna“ tervéről szóló hírekkel és csak akkor hagyta abba ezt a Németországot a Szovjetunió ellen és a szovjetet Németország ellen uszító manővert, amikor nyilvánvalóvá lett, hogy sem a keleti kolósszus nem ül fel a provokációnak, sem Németország nem mutat hajlandóságot arra, hogy Anglia terve szerint hosszú és teljesen kilátástalan konfliktusba keveredjék. Ezt látva az angol kormány, nemcsak még jobban fokozta fegyverkezését, de közeledő lépéseket tett a szovjetek felé, élesítette a sajtó-hangot Németországgal szemben és kilátás volt már akkor rá, hogy a közeledő angol választásokra oly németellenes közhangulatot teremtenek, amely megnehezíti vagy lehetetlenné teszi közép- és délkelet-európai foglalásait anélkül, hogy Angliával háborúba ne keverednék.

Ebben a helyzetben Németországnak füttyülnie kellett arra, hogy milyen konckokat juttat majd neki — egyidőben mindig segítve és bátorítva ellenségeit is! — egy csendes, lassú München során és be sem várva az angol jóakaratot jobbra-balra hintegető Hudson angol miniszter érkezését, saját erejéből vennie kellett azonnal és ott, ahol lehetett és addig, amíg még nagyobb veszély nélkül lehetett venni: délen, északon, délkeleten...

Ezek a foglalások első tekintetre azt a látszatot keltik, hogy a német támadásnak kelet felé, az eurázsiai államszövetség ellen való fordulását jelentik. Lengyel sajtóhangok szerint ellenkezőleg: Németország, miután délkeleten és Középeurópában elérte célját, most, Nyugat ellen fordul, végső célja: gyarmati és világpolitikai uralma biztosítására. Valószínű is, hogy Németország óvakodik attól, hogy az eurázsiai államkolósszus mérhetetlen erejével összecsapjon és nem fogja ezt tenni mindaddig, amíg nemcsak azt nem tudhatja, hogy Anglia és Franciaország e támadásban segítőitársai lehetnek, de ez államokkal szemben oly hatalmi pozícióra, fölényre, sőt, ha lehet, hegemoniára nem tesz szert, hogy a hosszúnak és nagyon nehéznek ígérkező háborúban a győzelmet és annak gyümölcseit a maga számára biztosítva nem láthatja. Addig pedig még sok az idő és a tennivaló, addig mindenesetre éppen a Nyugat elleni harc áll az előtérben. Különbösen a Közép- és Kelet-európában elért eredmények: Csehország hadiüzemei, szene, zsirja, cukra, Magyarország, Szlovákia, Románia gabonája, cukra, fája, zsirja, petróleumja, stb., stb. sokkal biztosabban szolgálják a háborúját Nyugat felé, egy messzi hinterlandból, mint egy keleti háború esetén, amikor is mindezek az éléskamra-területek a háború első napjától kezdve veszélybe kerülnek és igen hamar hadszínterré változhatnak.

Mi a magatartásuk a nyugati hatalmaknak ez új, megnövekedett ve-

szélyvel szemben. Eddigi politikájuk, a „be nem avatkozás“ politikája Chamberlain, Halifax, Daladier és Bonnet egyöntetű beismerése szerint is csődöt mondott, nem válik be. Ez a politika Anglia részéről lényegében abból állt, hogy: a világ különböző pontjain konfliktusokba és háborúkba buzdítja és intrikálja a többi államokat, főleg ellenfeleit, hogy aztán, miután már a hadviselő felek kölcsönösen kimerítették egymást, Anglia döntőbíróként léphessen fel és a maga részére biztosíthassa a harc gyümölcseit. Példa erre a japán-kinai konfliktus, amelyet Anglia azáltal idézett fel, hogy egy ideig Japánt segítette, hogy ennek mandzsuriai hadjáratát támogatta és aztán, amikor már Japán visszavonhatatlanul belemászott a kínai hadjáratba, azt Anglia azzal nyújtja ki, hogy Kínának nyújt segítséget. Ez a politika, mint láttuk, Németország esetében már nem vált be, mert ez Anglia első engedékenységét éppen arra használja fel, hogy ellene és Franciaország ellen felkészüljön. Éppoly kevés eredménnyel járt ez a taktika a Szovjetunióban, amely sem a mandzsuriai provokációt nem vette annyira szívére, sem Nagyukrajna mumusától nem ijedt meg, sem az angol gazdasági körök udvarlásától nem bátorodott fel arra, hogy Japán és Németország ellen egyedül háborúba indult volna, hanem az őt jellemző hidegvérrel és előrelátással bevárta, amíg Anglia és Franciaország már nem neki ajánlgatják és ígéretik igen kététes segítségüket, hanem ők maguk fordulnak hozzá segítségért.

Nem tudjuk e percben, hogy mit tartalmaz az a közös nyilatkozat, amelyet Halifax Franciaországnak, a Szovjetnek és Lengyelországnak aláírásra javasolt. Tény, hogy Lengyelország azt azért utasította vissza, mert igen platonikusnak tartotta, illetve mert abban a nyugati nagyhatalmak még mindig nem voltak hajlandók konkrét politikai és katonai biztosítékokat nyújtani a veszélyeztetett keleti államok megvédésére, míg a Szovjetunió azzal a fenntartással fogadta el, ha az nemcsak az európai államok és határok biztonságát védi, hanem vonatkozik bármely világrészben, különösen Ázsiában történő támadás esetében is. Ezekből kitűnik, hogy Anglia és Franciaország még mindig nem hajlandók a *maguk részéről* is levonni a helyzet következményeit, a *maguk* erejét is konkrét és teljes biztosítékokkal lekötetni a támadók elleni harcra és ezzel szakítani a müncheni politikával, a „be nem avatkozás“ politikájával, amelynek Németország legújabb nagy előretörése egyenes folytatása és eddigi eredménye volt. Bizonyítja ezt az a hüvös vállvonogatás is, amellyel az angol-francia diplomácia Hitler egymásután következő hódításaira felelt: Csehország megszállásában, (amelynek határait Anglia garantálta) Chamberlain „nem látta a nem provokált támadás esetét fennforogni“, a Mezővidék megszállásához egyszerűen nem szólt hozzá, míg a katonai nyomás alatt kifosztással fenyegetett országunknak azzal felelt, hogy — egy elkészített gazdasági bizottságot küldött Romániába az alsóház tapsai közepette, de mindenki előtt ismeretlen céllal és hivatással... Értethető tehát, ha a „közös nyilatkozatban“, amely, bármily kategórikus is legyen az, tényleg senkinek semmit sem garantál, a keleti államok megint csak manővert látnak, amelynek eredménye csak az lehet, hogy ezek Németországgal konfliktusba keveredjenek, anélkül, hogy Nyugat felől biztosítva lennének, hogy az egyik fenntartással fogadja, a másik visszautasítsa, míg a harmadik a Nyugattal való összeműködésnek minden reményét feladva, engedjen a nyomásnak és a Berlin-Róma tengely szolgálatába állítsa.

gazdasági (és ennek nyomán majd politikai) erőit, hogy ezzel biztosítsa legalább, egyszerűen, pusztán: a határait.

Vajjon mindezek után az angol-francia diplomácia végre hajlandó lesz-e valóban, tettekkel is, kihívók és hátsó gondolatok nélkül változtatni politikáján? Lehetséges. Bizonyos, hogy a helyzet a szándékok és kilátások tisztultak, az országok és kormányok előtt eloszlott a köd, a titkos manőverezések, kibúvók, nyitva-hagyott hátsó ajtók ideje elmúlt. De az is tény, hogy a várt taktikaváltozás *mindeddig még nem állott be*. Legfennebb annyi történt, hogy az eddigi manőverezők, „be nem avatkozók“ és másokat céltudatosan kijátszók ma a habozás és ingadozás stádiumába jutottak. A választás elég nehéz: vagy rászánják magukat, hogy ténylegesen akcióba lépnek a béke védelmében, vagy pedig — most már a maguk kárán — engedniök kell, véglegesen fel kell adniok eddigi világhatalmi pozícióikat. Még egy utolsó manőver lehetséges: egymás ellen: „Adj te...” Ezzel próbálkozik most Anglia, amidőn — Olaszországgal való meg-egyezésre buzdítja Franciaországot...

Olaszország pedig...?

Olaszországot — különösen annak eddig csak hitegetett-csalogatott közvéleményét — nagy csalódás érte azzal, hogy amíg Tunisz, Korzika és Djibuti követelése odáig se jutott, hogy hivatalosan deklarálják, a szövetséges Hitler megint a maga felé eső végén forgatta meg a tengelyt és nemcsak az ellenség kárára hódított, hanem az olasz „életterület“, Magyarország és a Balkán felé is. Emellett Németország ilyen egyoldalú megerősödése Olaszország helyzetét a tengelyen *belül* kárára megváltoztatja az olasz imperializmust és annak céljait a német céloknak még nagyobb mértékben alárendeli. De innen — a német-olasz tengely megbontásáig az ut óriási. A tengely alapját a német és olasz imperializmus állandó, mondhatnók történelmi érdekei teszik: a közös érdek a világ új imperialista felosztásában. És ha igaz az, hogy a sokkal erősebb Németország győzelem esetén a felosztásnál az oroszánrészt magának biztosítaná és egy még ezután is egyedül (vagy Olaszország kárára) erősödő Németország a győzelem gyümölcseiből — mint azt 1918-ban Anglia és Franciaország tették — a sokkal gyengébb olasz szövetségesnek csak koncoltat juttatna — hát az is igaz, hogy egy ingadozó, folyton gyengülő és perfidül manőverező angol-francia tengelytől még ennyit se várhat. Így míg Németország ma még kibélelheti Itáliát azzal, hogy most neki is sorát ejti és az övéihez hasonló foglalatásokhoz segíti a Balkánon vagy a Földközi-tengeren, addig Párizsnak és Londonnak igen nagy változásokat kell véghezvinnie ahhoz, hogy Olaszországot Németországról „lekapcsolja“. Ezt még akkor is aligha tudják elérni, ha most területeket, pénzt és érdekeltégeket engednek át Olaszországnak, mert még így is fennmarad az a veszély, hogy megerősödve, a döntő pillanatban mégiscsak a vele egy ideológiai fronton álló Németországhoz csatlakozik. Csak egy esetben lehetne arra számítani, hogy Olaszország „véglegesen“ (vagyis az elkövetkező háború végéig) cserbenhagyja Németországot: ha a nyugati hatalmak a sarkukra állva oly erélyes politikai és katonai lépésekre szánják el magukat, amelyek a Berlin-Róma tengely győzelmét a háborúban kizárnák — mint az az elmúlt háborúban is történt. Erről pedig mindeddig nem hallani semmit... (K.)